

Diari de Terrassa

Editor
JULIÁN SANZ SORIA

Directora
ANNA MUÑOZ I NÚÑEZ

Sotsdirector
PEDRO MILLÁN REYES

Concepte, disseny i realització
LUNWERG EDITORES, S.A.

Direcció general
JUAN CARLOS LUNA

Direcció d'art
ANDRÉS GAMBOA

Direcció literària
CARMINA LUNA

Disseny gràfic
BETTINA BENET

Direcció tècnica
MERCEDES CARREGAL

© 1996 Diari de Terrassa
© 1996 Lunweg Editores, S.A.
© dels textos: els autors
© de les fotografies: els autors
© de la cartografia general: Francesc Corbera i Centre Excursionista de Terrassa
© de la cartografia dels itineraris: Lunweg Editores, S.A.

Diari de Terrassa
Galileu, 347 08224 Terrassa

Lunweg Editores, S.A.
Beethoven, 12 08021 Barcelona

Primera edició: octubre del 1996
ISBN: 84-7782-399-5
ISBN: 84-7782-400-2 (obra completa)
Dipòsit legal: B-25046-1996

Impressió: Gratesa

No es permet la reproducció total o parcial d'aquesta obra, ni la incorporació en un sistema informàtic, ni la transmissió en qualsevol mitjà, sigui electrònic, mecànic, reprogràfic, gramofònic o qualsevol altre, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Els crèdits fotogràfics es consignaran a peu de foto.

SANT LLORENÇ

Aquesta obra ha estat possible gràcies a la col·laboració i el suport de

Ajuntament de Terrassa

 Diputació
de Barcelona

 CAIXA DE TERRASSA
Persones. Servei. Qualitat.

Diari de Terrassa

LUNWEG
EDITORES, S.A.

Amfibis i rèptils

Gustavo A. Llorente, Albert Montori i Antoni Serra
Departament de Biologia Animal, Facultat de Biologia,
Universitat de Barcelona

Els amfibis són vertebrats que viuen a cavall entre el medi aquàtic i el terrestre. La seva pell és nua i està proveïda de glàndules que segreguen una substància mucosa que evita parcialment la dessecació i manté

la humitat necessària per permetre la respiració cutània que complementa la funció dels pulmons. Això fa que els adults puguin tenir una vida terrestre més o menys independent de l'aigua segons l'espècie. Contràriament, tots es re-

produïxen al medi aquàtic, on dipositen els ous. Aquests ous no tenen cap coberta que els protegeixi de la dessecació, i per això han d'ésser posats a l'aigua. D'ells surten unes petites larves aquàtiques pisciformes, normalment conegudes amb el nom de capgrossos o culleretes, que després d'un temps pateixen una metamorfosi i es transformen en diminutes còpies de l'individu adult. Aquest procés metamòrfic permet el pas del medi aquàtic al terrestre i comporta importants modificacions anatòmiques i fisiològiques a causa de les

diferents condicions físiques d'ambdós medis.

Contràriament, els rèptils tenen una pell caracteritzada per la presència d'escates epidèrmiques i que pràcticament està desproveïda de glàndules. Això fa que tinguin un tegument sec, impermeable i que no es relaciona amb la funció respiratòria, exclusivament pulmonar en la majoria de casos.

La plena independència dels rèptils respecte al medi aquàtic també es manifesta en la reproducció. La fecundació sempre és interna i l'òvul presenta gran quan-

Salamandra (*Salmondra salmondra*).

És una de les espècies que pateixen més les conseqüències del trànsit rodad, especialment les nits de pluja, que és quan fan els desplaçaments més importants.

Foto: Albert Montori.

Tritó verd (*Triturus marmoratus*).

En l'època reproductora, els mascles d'aquesta espècie presenten una cresta ben desenvolupada que pot assolir una grandària apreciable. A la fotografia es pot observar un mascle amb la cresta dorsal reduïda.

Foto. Albert Montori.

titat de vitel·lus nutritiu, que permet un desenvolupament embrionari directe, sense passar per una fase larval. Això és possible gràcies a la presència d'un ou amb closca que té una membrana anomenada amni que proveeix l'embrió d'un ambient aquós.

Una característica comuna dels amfibis i dels rèptils és l'ectotèrmia, és a dir, que la seva temperatura corporal depèn de la temperatura exterior. La producció de calor a partir del seu metabolisme és força baixa a causa de l'eficàcia re-

lativa dels aparells circulatori i respiratori, i per aquest motiu es veuen en la necessitat de regular la temperatura del cos ecològicament i etològicament, tot cercant fonts de calor externes. A regions fredes o temperades passen un període d'inactivitat hivernal sota terra o al fons de l'aigua (en el cas d'alguns amfibis), on les temperatures no són tan extremes. De la mateixa manera, a les zones molt càlides aquests vertebrats es veuen obligats a estar inactius durant l'estiu fins que les temperatures se suavitzen.

Distribució geogràfica

Els amfibis i els rèptils es distribueixen per tots els continents a excepció de l'Àrtic i les zones boreals. A Europa es reparteixen àmpliament, i pel nord arriben fins a l'extrem d'Escandinàvia. La península Ibèrica és una de les zones més importants d'Europa per la seva riquesa herpetològica. Això és a causa de la confluència de dos grups ben diferenciats d'espècies: la fauna eurosiberiana, provinent d'Europa Central i d'Àsia, i la fauna mediterrà-

Tòtil (*Alytes obstetricans*). El nom científic d'aquesta espècie fa al·lusió al fet que el mascle, mitjançant les potes posteriors, ajuda la femella en l'evacuació dels ous.

Una vegada feta la posta, el mascle la transporta cargolada a les potes posteriors fins que es produeix la desclosa.

Foto: Albert Montori.

Gripau d'esperons (*Pelobates cultripes*).

És un gripau de mida mitjana. És freqüent que presenti un disseny dorsal jaspiat de bru fosc molt críptic.

Els ulls d'aquesta espècie sobresurten molt del cap.

Foto: Albert Montori.

Granoteta de punts (*Pelodytes punctatus*).

A la fotografia es poden observar els punts verds característics d'aquesta espècie.

El seu cant és molt singular i recorda el so que fa el tap de suro d'una ampolla quan gira. Sovint canta sota l'aigua.

Foto: Albert Montori.

Reineta (*Hyla meridionalis*).

La reineta té ventoses a la part terminal dels dits, fet que li facilita enfil·lar-se per la vegetació dels voltants de les basses.

Foto: Albert Morzon.

nia, que engloba la província del nord d'Àfrica, les espècies endèmiques de la mateixa península Ibèrica, com també les circummediterrànies.

Si fem referència a la distribució de les espècies al massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac, es pot observar que les espècies eurosiberianes, les europees i les pirinenques ocupen els biòtops humits i freds de tipus no gaire mediterrani. La resta es troba majoritàriament en els biòtops mediterranis. En tots dos casos es poden trobar espècies que, malgrat la seva pertinença a un dels dos grups, s'estenen per qualsevol indret, com per exemple el gripau comú i la serp de collar del primer grup, i el tòtil, la granota verda, la sargantana ibèrica i la serp d'aigua del segon.

L'herpetofauna de Sant Llorenç

Des de la perspectiva de la fauna d'amfíbis i rèptils (herpetofauna), cal dir que les espècies localitzades al massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac són majoritàriament mediterrànies o muntanyanes. Pel que fa a la fauna d'amfíbis, cal dir que està molt determinada per la poca retenció hídrica del sòl. Així, la manca de punts d'aigua

Gripau comú (*Bufo bufo*).

La seva coloració bruna i firs vermel·lós són dos trets característics que permeten determinar amb facilitat aquesta espècie.

És molt freqüent als voltants dels masos i conreus d'horta.

Foto: Albert Montori.

Gripau corredor (*Bufo calamita*).

El gripau corredor es diferencia fàcilment del gripau comú per la presència d'una línia longitudinal groga al mig del dors.

A la fotografia es podien observar dos exemplars en amplexus, és a dir, en l'abraçada característica de la reproducció dels amfíbis anurs.

Foto: Albert Montori.

permanents i rierols estables fan que la major part de les espècies es concentrin als voltants de les surgències dels cursos subterranis (fonts), als pocs punts artificials on l'aigua roman gairebé tot l'any o, fins i tot, a l'interior dels avencs i les coves del massís.

Pel que fa als rèptils, el gran desenvolupament del substrat rocós i els rangs tèrmics que es donen al massís, fan pensar en una abundància més gran de la que realment es dona. De fet, la important cobertura vegetal present a la zona redueix força la quantitat de superfície assolellada disponible i l'estructura compacta del conglomerat fa que els rocams lliures de vegetació presentin poques fissures i refugis per als rèptils.

Al massís de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac s'han localitzat un total de 24 espècies d'amfíbis i rèptils, nombre força important si pensem que no hi són representades les espècies típicament pirinenques o del sud de Catalunya. A la taula 1 es relacionen totes aquestes espècies. A la taula 2 es compara l'herpetofauna de Sant Llorenç i la de tot Catalunya. Cal destacar que, malgrat la reduïda extensió del massís, el nombre d'espècies que acull és igual al 55 % de totes les espècies presents al Principat.

Granota verda (*Rana perezi*). Encara que el seu nom comú faci al·lusió a la coloració, pot assolir diverses tonalitats brunes, tal com mostra aquesta fotografia.

Foto: Albert Mantori.

AMFIBIS	RÈPTILS	
<i>Salamandra salamandra</i> (Salamandra)	<i>Mauremys leprosa</i> (Tortuga de rierol)	<i>Malpolon monspeliensis</i> (Serp verda)
<i>Triturus marmoratus</i> (Tritó verd)	<i>Tarentola mauritanica</i> (Dragó comú)	<i>Elaphe scalaris</i> (Serp d'escala)
<i>Alytes obstetricans</i> (Tòtil)	<i>Hemidactylus turcicus</i> (Dragó roent)	<i>Natrix natrix</i> (Serp d'aigua)
<i>Pelobates cultripes</i> (Gripau d'esperons)	<i>Psammobates algosus</i> (Sargantaner gros)	<i>Natrix natrix</i> (Serp de collaret)
<i>Pelodytes punctatus</i> (Granoteta de punts)	<i>Psammobates hispanicus</i> (Sargantaner petit)	<i>Comella gironensis</i> (Serp lisa meridional)
<i>Bufo bufo</i> (Gripau comú)	<i>Lacerta lepida</i> (Llangardaix ocellat)	<i>Vipera latasti</i> (Escorçó ibèric)
<i>Bufo calamita</i> (Gripau corredor)	<i>Podarcis hispanica</i> (Sargantana ibèrica)	
<i>Hyla meridionalis</i> (Reineta)	<i>Anguis fragilis</i> (Vidnol)	
<i>Rana perezi</i> (Granota verda)	<i>Chalcides striatus</i> (Lladrió lliscar)	

	Nombre d'espècies a Catalunya	% Total a Catalunya	Nombre d'espècies a St. Llorenç	% Total a St. Llorenç	% St. Llorenç respecte a Catalunya
Amfibis	14	32	9	37	64
Urodels	5	11	2	8	40
Anurs	9	20	7	29	78
Rèptils	30	68	15	63	50
Quelonis	3	7	1	5	33
Amfibèms	1	2	0	0	0
Sauris	15	34	8	33	53
Ofidis	11	25	6	25	55
Total	44	100	24	100	55

TAULA 1.
Relació de les espècies d'amfibis i rèptils que viuen a Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac, amb nom científic i nom vulgar.

TAULA 2.
Comparació del nombre d'espècies d'amfibis i rèptils presents a Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac i a tot Catalunya.

Els urodels

Els amfibis amb cua es troben representats a Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac per dues espècies: la salamandra (*Salamandra salamandra*) i el tritó verd (*Triturus marmoratus*). La salamandra és un amfibi inconfusible que presenta una coloració aposemàtica groga i negra. És l'espècie més abundant al Parc. Les seves larves són molt freqüents a tots els punts d'aigua del massís. El tritó verd és relativament freqüent a la zona central del Parc. Es tracta

d'una espècie de coloració molt vistosa, verda i negra, que ocupa les basses des del mes de novembre fins al mes de maig. El Parc representa per a l'espècie uns dels límits de distribució occidental a Catalunya.

Els anurs

Els amfibis sense cua en l'estat adult es troben representats a Sant Llorenç per set espècies: el tòtil (*Alytes obstetricans*), el gripau d'esperons (*Pelobates cultripes*), la granoteta de punts (*Pelodytes punctatus*), el gripau

comú (*Bufo bufo*), el gripau corredor (*Bufo calamita*), la reineta (*Hyla meridionalis*) i la granota verda (*Rana perezi*).

El tòtil és un gripau molt abundant al Parc, de mida petita i de costums bastant terrestres, que té un cant molt característic que consisteix en un curt xiulet de tipus metàl·lic, bastant semblant al del xot (*Otus scops*). El gripau d'esperons no és una espècie característica del Parc, sinó més aviat de la rodalia. En ésser un gripau cavador (presenta uns esperons cornis a les extremitats posteriors), no

troba l'hàbitat adequat entre els conglomerats compactes del Parc.

La granoteta de punts és un gripauet de mida petita molt difícil d'observar. Té un pigallat del color del julivert característic. És una espècie força cavernícola que es troba amb relativa freqüència a l'interior del avencs. Els gripaus, tant el comú com el corredor, presenten un aspecte robust i una pell coberta per gran quantitat de tubercles. Són de costums essencialment nocturns. Ambdues espècies no són gaire abundants al Parc, per bé

Vidriol (*Anguis fragilis*).

La gran facilitat per fragmentar la cua li ha valgut el nom popular de serp de vidre, amb el qual es coneix aquesta espècie a molts indrets de Catalunya. No és cert que es tracti d'un animal veninós ni que mossegui per la cua.

Foto: Albert Morion.

que el comú sembla ser més freqüent que el corredor.

La reineta és una de les espècies més conegudes popularment. La seva coloració verd maragda i la pell llisa i lluent són característiques. Es pot observar enfilada a la vegetació als voltants dels punts d'aigua. És l'espècie més sorollosa dels amfibis del massís, ja que té un cant potent i perllongat. La granota verda, ben coneguda per tothom, es troba sempre present als voltants dels punts d'aigua, ja que és una espècie molt aquàtica.

Els quelonis

Les tortugues d'aigua, tant la d'estany com la de rierol, es troben associades a masses d'aigües no alterades. Són quelonis carnívors que s'alimenten de peixos, granotes, matèria en descomposició, etc. Tenen els dits units per membranes, que els faciliten la natació. Es poden veure quan prenen el sol damunt de pedres o troncs a la vora de l'aigua. Gairebé extingides, només es troben, amb molt pocs efectius poblacionals, a la rodalia del Parc.

Els saures

Els dragons són animals termòfils (associats a temperatures relativament elevades) que tenen les parpelles soldades i transparents, la pupila vertical, els dits proveïts de petites digitacions que actuen com a ventoses i la pell molt rugosa. La seva dieta es compon d'insectes, fonamentalment voladors; per aquest motiu, es troben freqüentment al voltant dels llums les nits d'estiu. Són nocturns i sovint s'associen a les cons-

truccions humanes, com també als rocams. Grimpen amb molta facilitat per les parets i els sostres. En moltes cultures són considerats com a portadors de bona sort, sobretot si cauen sobre el cap. A Sant Llorenç és molt abundant el dragó comú, mentre que el rosat es troba a la rodalia del Parc.

Les sargantanes són rèptils de mida petita, fonamentalment heliòtermes (s'escalfen exposant-se directament als raigs solars), que s'alimenten d'insectes, aranyes i altres invertebrats. Unes s'as-

Dragó comú

(*Tarentola mauritanica*).

És una espècie molt comuna dins de les construccions humanes, ja que moltes vegades hi penetra, fins i tot dintre dels armaris, per menjar petits insectes.

Aquest costum li ha proporcionat la llegenda que es menja la roba.

Això no és cert, perquè les veritables responsables són les arnes, que, paradoxalment, són menjades pel dragó.

Foto: Albert Montori.

socien principalment amb hàbitats amb fissures, on troben aixopluc, com és el cas de la sargantana ibèrica. Altres es troben lligades a terrenys més o menys oberts amb vegetació, com són el sargantaner gros i el petit. De les tres espècies, la més abundant és el sargantaner gros. El sargantaner petit és molt escàs i només es troba a la part del Parc d'altitud més baixa.

Els llangardaixos són saures de mida mitjana i grossa. El llangardaix ocelat és el saure més gran d'Europa i un dels més vistosos. És un animal clarament mediterrani que menja no tan sols artròpodes, sinó que també pot arribar a consumir petits vertebrats com llorigons i pollets d'aus. Ell mateix constitueix una important presa de les aus ra-

pinyaires. Actualment és molt depredat a causa de la disminució del conill per la mixomatosi, fet que fa que les seves poblacions estiguin minvant. La seva mida gran fa que només sigui actiu des del final de la primavera fins al principi de la tardor. És una espècie abundant al Parc.

El vidriol (*Anguis fragilis*) és un saure sense potes, freqüent en llocs hu-

mits i amb vegetació. És vivípar i les cries neixen a l'estiu. La cua és molt llarga i es trenca amb facilitat. Per això es coneix vulgarment com la serp de vidre. Són falses les creences que és un animal verinós i que mossega amb la cua. A diferència de les serps, presenta parpelles ben desenvolupades. A Sant Llorenç és freqüent als vol-

Lladriol listat (*Chalcides striatus*).

Aquesta fotografia palesa la gran reducció de les extremitats del lladriol listat, com també la gran longitud del cos i la cua.

És una espècie característica dels herbassars.

Foto: Albert Montori.

Sargantana ibèrica (Podarcis hispanica).

És una sargantana molt comuna que presenta un disseny dorsal molt variable, fins i tot en la mateixa població.

Hi ha animals molt pigmentats i altres de disseny gairebé uniforme. L'exemplar de la fotografia és una femella que té dues ratlles longitudinals clares característiques i els flancs de color marró fosc.

Foto: Albert Mantari.

Sargantaner gros (*Psammmodonotus olivus*).

El sargantaner gros és la sargantana que té la cua més llarga. Els més joves presenten un bonic color taronja a la part inferior de la cua. És la sargantana més comuna en els ambients de tipus mediterrani.

Foto: Albert Montori.

tants dels punts d'aigua i fondalades humides.

Els lludrions són saures amb potes molt reduïdes, cos molt allargat i escates llises i brillants. Al massís estan representats per una espècie, el lludrió llistat, que viu als herbassars que tenen un cert grau d'humitat, per on es desplaça a una gran velocitat. Només ha estat localitzat als voltants del Parc, encara que no se'n descarta la presència a les zones més baixes.

Els ofidis

Les serps sempre han gaudit de molt mala reputació, i aquesta és una idea que cal rebutjar ben clarament. La majoria de les serps que es troben a Catalunya no són verinoses i totes compleixen un paper ecològic de gran importància. Deriven de rèptils que han perdut les potes (encara hi ha les boes, que en tenen restes) i tenen les parpelles soldades. Tradicionalment, es divideixen en colobres i escurçons. Les primeres es

caracteritzen, entre d'altres trets, per presentar pupila rodona, grans escates al cap, cua llarga i, en general, no tenir veri. Les formes terrestres, de mida gran, són depredadors actius, tant de rèptils com d'aus i de mamífers.

Cal destacar la serp verda per l'abundància poblacional i l'àmplia ocupació de diferents hàbitats. És l'única colobra verinosa present a Catalunya. No es tracta d'un animal perillós, ja que el veri s'injecta mitjançant les dents posteriors

Serp d'aigua (*Natrix maura*).

Aquesta espècie, molt ligada als cursos d'aigua, es comporta d'una manera especial quan es veu amenaçada: aplatja el cap, que esdevé triangular, i bufa amb força. Aquest comportament fa que s'assembli a un escurçó.

Foto: Albert Montori.

de saures.

és molt difícil que es produïxi la inoculació. És una espècie de mida gran i de color verd fosc. Menja una gran quantitat de rosegadors i per això es pot considerar com a beneficiosa per a l'agricultura. La serp blanca és menys abundant que la verda i es caracteritza per les dues ratlles dorsals negres sobre un fons bru i tenint bones aptituds per enllair-se. La serp llisa meridional és una altra colobra terrestre, de mida petita, que està especialitzada en la captura

Les serps de costums aquàtics són la serp d'aigua i la serp de collaret. La primera és molt més aquàtica i Son serps de costums típics que només abandonen el cau per caçar petits mamífers en hores determinades. A Sant Llorenç només es troba l'escorçó ibèric. Aquesta espècie presenta el musell aixecat en forma de banya. És una de les espècies representatives del Parc, ja que es troba en regressió a tot Catalunya, mentre que a Sant Llorenç sembla mantenir una bona població estable.

vertical, el cap ben diferenciat per la seva pupilla. Els escorçons es caracteritzen per la seva pupilla vertical, el cap ben diferenciat per la seva pupilla.

Serp blanca (*Euphe scolaris*). L'exemplar de la fotografia és un jove que presenta a la part dorsal el dibuix característic en forma d'escala. Foto: Albert Montan.

Llangardaix ocel·lat (*Locerta lepida*).

És un llangardaix de mida molt gran. El disseny dorsal és molt típic i està format per taques o un reticulat negre sobre un fons verd groguenc.

Ambdós sexes presenten un ocel·les blaus als costats del cos, més marcats i grossos en els mascles.

Foto: Albert Montori.

Serp verda (*Malpolon monspessulanus*).

És la serp més gran que es troba a Catalunya, ja que pot arribar a tenir dos metres de llargària.

És característic el cap, llarg i punxegut, amb els ulls grossos i prominents emmarcats per una cresta supraocular, entre les quals hi ha una depressió.

Foto: Albert Monton.
